

та К. Підчашинським. Я теж твердо, категорично відмовився, К. Підчашинський з нами не служив. Тоді в наступне свято о. Митрополіт Липківський продемонстрував перед Одеською Церквою свою солідарність з К. Підчашинським, виконавши з ним літургію у Вхід-Єрусалимській церкві м. Одеси.

З цього я зробив висновок, що я не вгодний їм та їхній темній політиці та з весни 1925 р. цілком залишив активну працю в УАПЦ.

М. Мороз.

З/П–1930 р.

*ДАХО, ф. Р-6452, оп. 4, спр. 1384, арк. 60–62 зв.
Оригінал. Рукопис.*

№ 160

Власноручні відповіді на питання Михайла Мороза від 8 лютого 1930 р.

9. Визначальна категорія активу та її соціальне обличчя

Визначальною категорією активу, як клірового так і мирянського, що давав напрям життю церкви були в УАПЦ, як і в інших церквах, природно-клясово-ворожі Радянській Владі елементи. Коли скажемо для ієрархії Російської Обновленської церкви чи то Тихонівської, с/б ієрархії капіталістів, поміщиків та великих куркулів є «Единая неделимая Россия», так і для ієрархії УАПЦ національно політичним ідеалом була Українська Національна дрібно-міщанська шовіністична самостійна держава, що її символом в решті решт став Петлюра.

Загроза позбавитися матеріальних благ, внаслідок заходів партії та Радвлади що до знищення релігії, шляхом провадження широкої культурно-роз'яснювальної роботи, природньо, ставила служників культу УАПЦ, як інших церков, до ворожих Радвладі лав. Цьому ще сприяло і соціальне походження цих кадрів з куркульських чи то підкуркульських елементів, хоча ознака походження, звичайно, не завжди може обумовлювати вороже Радвладі ставлення даної індивідуума, але в церкві так сприяють умови. Тим то для всякого духівництва є ідеалом церква, що зв'язана з апаратом держави, якого для української церкви могла б бути держава типу УНР.

10. Окреслення політичної характеристики Липківського

До сказаного раніш, могу додати ще один факт, що про нього я забув сказати. В 1920 р. під час захоплення Києва польсько-петлюрівською владою, о. Липківського було персонально запрохано до керуючого органу цієї влади в Києві, так званого «Громадського Комітету», і він це запрошення прийняв.

З цього можна зробити висновок, що в своїх політичних переконаннях він поділяв політичну програму УНР.

11. Кого висували Липківський та Чехівський на провідні посади в УАПЦ та політична характеристика цих «висувань»

За час мого головування у ВПЦР о. Митрополіт В. Липківський, оскільки я пам'ятаю, висував на Єпископські посади таких осіб: свящ[еника] Погорілко, свящ[еника] Ботвиновського, св[ященника] Ромаданова, св[ященника] Борецького та св[ященника] Шарая.

Перші два, Погорілко та Ботвиновський, після «самосвятської» висвяти єпископату УАПЦ зовсім залишили лави УАПЦ, себто оказались самими крайніми церковними реакціонерами. Борецький, Ромаданов та Шарай висвячені на єпископів. В політичному відношенні вони мені не відомі, але, певно, їх ідеалом теж є УНР.

В. М. Чеховський за той же період в 1922 р. висовував на голову ВПЦР В. М. Страшкевича, навчителя Київської Духовно Семінарії. Освіта академічна. З того приводу, що його в 1920 р., під час захоплення Києва польсько-петлюрівською владою, уряд УНР висовував на посаду Релігійного Комісара Київщини, можна зробити висновок, що він стоїть на платформі УНР.

Потім на посаду єпископа Липовеччини В. М. Чехівський висовував Иринарха Черкаського, як людину, що «прищепив йому перші парості української національної самосвідомості». Політично Черкаський людина реакційна.

В 1923 р. В. М. Чеховський висунув на посаду єпископа Київщини Григорія Стороженко. Стороженко, як бувший службовець якогось міністерства УНР, стояв на платформі УНР, потім зрікся сану та перейшов до працівників Радянської Влади.

В тому ж такі 1923 р. В. М. Чеховський висунув на посаду секретаря ВПЦР Гордовського. Проти цієї кандидатури, як явно антирадянської, я тоді протестував, склавши особливу думку, що є при справах ВПЦР.

В 1924 р. В. М. Чеховський висунув на посаду голови ВПЦР кандидатуру В. В. Потієнка. Тоді ж такі й проти цієї кандидатури, вважаючи цю людину аморальною та негідною на посаду Голови ВПЦР, я протестував, склавши листівну особисту думку, що повинна бути при справах ВПЦР. Як потім виявилось, ВПЦ під головуванням Потієнка зробила цілу низку антирадянських вступів.

Нарешті решті, я вважаю спільною кандидатурою о. В. Липківського та В. М. Чеховського кандидатуру архієпископа Федоровича до Американської УАПЦ. Це людина найреакційніша з усіх єпископів УАПЦ й непримиренно антирадянська.

12. Що до вжитого мною в одному з попередніх пактів виразу, що Російські Церкви — Тихонівська та Обновленська — «національно неак-

тивні», поясню, що цьому виразові я надавав таке значіння: Російські церкви на Україні звичайно проводять національну акцію, але їх акція полягає і відстоюванні своїх «ісконних» націоналістично-шовіністичних русотяпських позицій, яка активність, природне і спокійніша і розмірніша, тоді як активність української церкви має форму визволення свого з міцних пазурів староцерковників, чому вона зовнішне набуває видимо активніших та животрепетних ознак.

М. Мороз

8/II–1930 р.

*ДАХО, ф. Р-6452, оп. 4, спр. 1384, арк. 58–59 зв.
Оригінал. Рукопис.*

№ 161

Власноручно сформульовані висновки з свідчень Михайла Мороза від 4 лютого 1930 р.

Формую Висновки з моїх попередніх свідчень, що я їх склав.

1. В українських церковних організаціях, що провадили працю українізації церкви в 1917–1918 р. я участі не брав, а тому і не можу бути безпосереднім свідком за цей час.
2. Членом Кирило-Методіївського брацтва в м. Кам'янці я формально не був, але восени 1919 р., я був присутнім на його зборах, тому можу сказати, що це брацтво мало на меті українізацію церкви, що спряла би українській національній державності УНР.
3. Українська церковна організація, що мала назву «УАПЦ» та утворилася на Радянській Україні з весни 1919 р. мала своєю метою українізацію церкви, с/б провадила українську національно-політичну справу в умовах Української Радянської національної державності та законності.
4. За радянських умов всяка церковна організація є контрреволюційна, а тому і УАПЦ теж була і є організацією контрреволюційною, особливо через те, що до її активу влилося багато елементів націоналістично-контрреволюційних.
5. Але ж вважати, що оскільки Радвлада в перехідну добу припускала існування церкви взагалі і української, зокрема, я визнавав, що проводячи активну боротьбу зі старою царськорежимною церквою, праця УАПЦ спряла національній політиці радвлдади по лінії українізації.
6. Залишив я активну працю в УАПЦ через темну й незрозумілу для мене політику в церкві, що її провадили В. М. Чеховський та о. В. Липківський. Наприклад, вони висували на відповідальну працю в керівних органах людей морально скомпрометованих (проведення кандидатури Еп. Стороженка на Єпископа Київщини, диякона В. В. Потієнко — на голову ВПЦР. Потім